

Kisebbségi magyar irodalom és transzkulturalizmus a digitális korban

Nemzetközi konferencia

2025. november 28. (péntek)

SZTE BTK Kulturális Örökség és Humán Információtudományi Tanszék, Informatórium

13:00 Megnyitó (Sándor Klára, a Szegedi Tudományegyetem IKIKK Digitális Társadalom Kompetenciaközpont vezetője)

I. szekció (Elnök: Rudaš Jutka)

13:15–13:35 Toldi Éva (Újvidéki Egyetem): **Közvetítés és láthatóság. Van-e helye Molter Károly Tibold Márton című regényének a vajdasági magyar irodalomban a digitális korban?**

13:35–13:55 Novák Anikó (Újvidéki Egyetem): **A menekültek mint Tolnai-hősök**

13:55–14:15 Utaši Csilla (Újvidéki Egyetem): **A képzőművészet médiuma Tolnai Ottó költészetében**

14:15–14:35 Lábadi Zsombor (Eszéki Egyetem): **Nem csak a tengerről – a köztesség állapotrajzai horvátországi témájú elbeszélésekben**

14:35–14:45 Vita

Kávészünet

II. szekció (Toldi Éva)

15:00–15:20 Balázs Imre József (Babes-Bolyai Tudományegyetem): **Erdélyi magyar nőírók: egy feltáró munka állomásai**

15:20–15:40 Szász Pál (Comenius Egyetem): **Világirodalmi horizontok, kisebbségi nézőpontok. Grendel Lajos: *Einstein harangjai***

15:40–16:00 Rudaš Jutka (Maribori Egyetem): **Magyar–szlovén irodalmi kapcsolatok**

16:00–16:20 Csordás László (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem): **A kultúraközvetítés vonzásában. Kótyuk István műfordítói eszményéről – online**

16:20–16:30 Vita

Kávészünet

17:00–18:00 **Saját kánon.** Kettős könyvbemutató (Balázs Attila: *A déli végekről – regényes irodalomtörténet*; Fenyvesi Ottó: *Halott vajdaságiakat olvasva*). Balázs Attila íróval és Fenyvesi Ottó költővel Bencsik Orsolya (Szegedi Tudományegyetem) beszélget.

18:30 Vacsora a Mojóban

Szervező:

SZTE BTK Kulturális Örökség és Humán Információtudományi Tanszék és SZTE IKIKK Digitális Társadalom Kompetenciaközpont – Kulturális örökség és digitális társadalom kutatócsoport (Bencsik Orsolya)

A konferencia rezüméi

BALÁZS IMRE JÓZSEF

Egyetemi docens
Babes-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Magyar Irodalomtudományi Intézet
Kolozsvár, Románia

Erdélyi magyar nőírók: egy feltáró munka állomásai

Öt éve zajlik a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán az elmúlt bő száz év erdélyi magyar nőíróinak újraolvasása, és ennek eredményeként két olyan tanulmánykötet született meg, amely ezeknek a szerzőknek a műveivel foglalkozik. A sorozat második kötetének friss megjelenése (*Nyugtalan színskála. Erdélyi magyar női szerzők*, 2025. november) jó alkalom arra, hogy a kötetekben vizsgált szerzők magyar irodalomtörténeti hagyományban betöltött szerepéről gondolkodjunk. Ki ez a huszonkét szerző? Milyen tipológiák szerint, milyen helyzetekhez, műfajokhoz kötődően kapcsolhatóak egymáshoz a vizsgált kötetek és életművek? Kirajzolódna-e egy lehetséges erdélyi magyar női irodalmi hagyomány körvonalai? A kötetek szerkesztőjeként és az újraolvasási folyamat kezdeményezőjeként ezekhez hasonló kérdésekre keresem a választ.

Kulcsszavak: *erdélyi magyar irodalom, interszekcionalitás, kisebbségi irodalom, migrációs irodalom, női irodalom*

CSORDÁS LÁSZLÓ

Egyetemi docens
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem
Filológia Tanszék
Beregszász, Ukrajna

A kultúrákövetítés vonzásában (Kótyuk István műfordítói eszményéről)

Kótyuk István nyelvészként ismert Kárpátalján. Előbb az Ungvári Állami Egyetem, majd a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola oktatójaként tanárgenerációk tanulták tőle a magyar grammatika finomságait. A különféle ukrán-magyar és magyar-ukrán szótárak összeállítójaként, szerkesztőjeként pedig jelentős eredményeket ért el a kultúrákövetítés terén. Örökségének szerves részét képezi irodalmi tevékenysége, műfordítói munkássága is, amit a szakirodalom mindezekig kevésbé helyezett előtérbe. Előadásomban összefoglalom az immár a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetemenként működő intézmény Filológia Tanszékén megindult ezirányú kutatásokat, feltárom Kótyuk István műfordítói eszményének alapvonásait. Előadásom végén pedig kitekintek a Kárpátaljához kapcsolódó kortárs alkotók fordításaira, akik ezekkel – mintegy a helyi irodalmi hagyomány folytonosságát bizonyítva – szintén a magyar és ukrán kultúra közötti közvetítés szükségességét hangsúlyozzák napjainkban.

Kulcsszavak: *kultúráközvetítés, műfordítás, irodalmi örökség, Kárpátalja*

LÁBADI ZSOMBOR

Egyetemi docens

Eszéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

Eszék, Horvátország

Nem csak a tengerről – a köztesség állapotrajzai horvátországi témájú elbeszélésekben

Az előadás olyan elbeszélésekre fókuszál, amelyekben a tenger mellé inkább közvetett módon, vagy csak áttételesen jelenik meg a történetben, és a jól ismert toposz helyett inkább a kapcsolatteremtés és közvetítés motívumai jelennek meg a kulturális tájkép háttére előtt. Németh István, Gion Nándor és más kisebbségi szerzők elbeszéléseit elemzem abból a szempontból, hogy a szereplők milyen köztes, átmeneti terekben jelennek meg és ezeket milyen nyelvi eszközökkel ábrázolja az elbeszélő. Az előadás olyan történetekre irányul, amelyek a nyelvi egyszerűség, minimalizmus jegyében születtek. Ezekben a szövegekben a történetek természetes velejárója egyfajta köztes állapot, amely jórészt a kiegyensúlyozott motivikus és egzisztenciális nyelvi közvetítés igényére épül. Az előadás során felhasználom az elbeszélések nemrég megjelent horvát fordításainak tanulságait, amelyek újabb szempontokat kínálhatnak a (transz)kulturális összefüggésekhez.

Kulcsszavak: *horvátországi elbeszélés, köztesség, tájkép, állapotrajzok, közvetítés*

NOVÁK ANIKÓ

Tanszékvezető egyetemi docens

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Magyar Irodalom Tanszék

Újvidék, Szerbia

A menekültek mint Tolnai-hősök

Tolnai Ottó műveire mindig is jellemző volt az aktuális társadalmi és kulturális jelenségek, történetek integrálása. Így a 2010-es évek menekültválsága is organikusan épült be a Tolnai-szövegekbe. A Szeméremékszerek három kötetében a menekültek ábrázolását vizsgálva azt láthatjuk, hogy az elbeszélő magától értő könnyedséggel talál lokális kapcsolódási pontokat a térségünkben idegennek, helyenként akár egzotikusnak ható figurákhoz, és ezáltal a szövegvilág szerves elemeivé, igazi Tolnai-hőssé avatja őket. Az előadás célja bemutatni, miként megy végbe ez a folyamat, illetve hogyan viszonyulnak a menekültek a palicsi infaustusokhoz és egyéb jellegzetes Tolnai-figurákhoz.

Kulcsszavak: *Tolnai Ottó, Szeméremékszerek, menekültábrázolás, idegenség*

RUDAŠ JUTKA

Tanszékvezető egyetemi tanár
Maribori Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
Maribor, Szlovénia

Magyar–szlovén irodalmi kapcsolatok

Előadásom, a magyar nyelvű olvasás- és hatástörténetből kilépve, Szlovéniában térképezi fel a magyar irodalom megjelenését és jelenlétét. A hatás-befogadás mechanizmus alakulásakor fontos, hogy egy másik nyelvi-kulturális közösség irodalma a fordítások révén milyen formációkat tud párbeszédképesé tenni, tudniillik a kiadói stratégiák, a magyar irodalmi gondolkodás specifikussága, önmagába, nyelvbe zártsága, valamint kelet-európai, referenciái mind-mind befolyásoló tényezői a fogadtatásnak. Egy rövid, de átfogó, negyven évet átölelő, különböző szempontokat érvényesítő áttekintést adok a magyar szerzők szlovéniai szerepléséről – az 1986-os Vilenica Írótalálkozótól a 2025. október 9.-i magyar irodalmi Nobel-díjasig –, a sajtóban felbukkanó anyagokról, továbbá a megjelent művek befogadásának, kritikai visszhangjának tanulságairól.

Kulcsszavak: *szlovén recepció, irodalmi kapcsolat, nyelvi-kulturális másság*

SZÁZ PÁL

Habilitált egyetemi docens
Comenius Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
Pozsony, Szlovákia

Világirodalmi horizontok, kisebbségi nézőpontok (Grendel Lajos: Einstein harangjai)

Az előadás a (cseh)szlovákiai magyar prózaíró legtöbb nyelvre lefordított regényét elemzi. Megkísérli feltérképezni a rendszerváltás első regényeként üdvözölt mű világirodalmi kapcsolatrendszerét, a középeurópai groteszk, mindenekelőtt Jaroslav Hašek hatását, a főszereplő által vezetett kutatóintézetben pedig a karkai intézményi apparátus előképét tárhatjuk fel. Mivel a regény keveri a szatirikus és fantasztikus elemeket, a fantasztikus szatíráként olvashatjuk, Lukiánosz, illetve a felvilágosodás kori regény, Swift és Voltaire kései utódjának tarthatjuk. A fantasztikus diskurzus a regényben nem a XIX. századi hagyományos modellt követi, inkább a szürrealizmus és abszurd poétikáknak tesz eleget. A csehszlovákiai normalizációt és rendszerváltást a regény a parabolisztikus beszédmódot használva mutatja be, így Déry Tibor és Mészöly Miklós parabolisztikus írásaihoz áll közel. A cselekményt a főszereplő fejlődéstörténete adja, amelyet dezillúzió és a megalkuvás jellemez, s ez az anti-bildung mintha a szocialista karrierregények kifordítása, paródiája lenne. Az előadás kitér a regény recepciójára is, elemzi a szlovák, magyarországi és jugoszláviai magyar kritikai visszhang különbségeit, és kitér a regény szlovák fordításának szemantikai hangsúlyeltolódásaira is. A csehszlovákiai rendszerváltásról szóló magyar regény speciális helyzeténél fogva a transznacionális poétikák és a kisebbségi aspektusok felől válik olvashatóvá.

Kulcszavak: *Grendel Lajos, szlovákiai magyar irodalom, recepció, transznacionalizmus, kisebbségi irodalom, Kafka recepció, normalizáció, rendszerváltás*

TOLDI ÉVA

Egyetemi tanár

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

Újvidék, Szerbia

Közvetítés és láthatóság

(Van-e helye Molter Károly *Tibold Márton* című regényének a vajdasági magyar irodalomban a digitális korban?)

Molter Károly *Tibold Márton* című regénye összetett kulturális konstrukciót hoz létre, a közvetítés és az identitás megjelenésmódjait tematizálja a többnyelvű, többkultúrájú közegben. A kisebbségi lét dinamikus hovatarozás-diskurzusait elemezve az előadás a regényt a „közvetítő ember” pozíciójának fogalma felől szemléli, és transzkulturális mintázatokkal állítja párhuzamba. Ez a perspektíva nem anakronisztikus olvasatot kínál, hanem annak lehetőségét, hogy a 20. század eleji identitásdiskurzusokat a mai, digitális kor transzkulturalitásának előzményeként lássuk, amely szerint a Tibold Márton a transzkulturális narratíva korai modelljeként fogható fel. Messzemenően veti fel azt a kérdést, hogy a transzkulturális szöveg elhelyezhető-e valamely nemzeti/kisebbségi irodalom keretei között, vagy tágabb kulturális hálózatrendszerben értelmezhető.

Kulcsszavak: *kisebbség, vajdasági magyar irodalom, identitás, transznyelvűség, transzkulturalitás*

UTASI CSILLA

Egyetemi tanár

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar

Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

Újvidék, Szerbia

A képzőművészet médiuma Tolnai Ottó költészetében

A *Symposion* című irodalmi melléklet, majd az *Új Symposion* köré csoportosuló fiatal alkotók elsődleges közege a nyugati művészetek felé megnyílt jugoszláv kultúra volt. A symposionisták verseikben a költészet lehetőségére kérdeztek rá, a vers létrejöttének pillanatát ragadták meg. A Tolnai Ottó későbbi költészetében kibontakozó önreflexió már nem a megalkotódó versre vonatkozik, hanem a költészet közegét idézi meg. A hetvenes évek végén, a Pechán József festményén gitárral megörökített falubolondját, Wilhelmet és a Csáth Gézát alteregóként megszólaltató ciklusokban megszaporodnak a vizuális művészetekre való utalások. A balkáni háborúk idején épül ki az a versmodell, amelyben a festészet befogadásának és médiumának elemei kapnak szerepet. A dolgozat szerzője munkája második

felében az új versmodellnek és a Tolnai által sokszor használt terminus, a „költői kategória” fogalmának meghatározását kísérli meg.

Kulcsszavak: Új Symposion, Tolnai Ottó, költészet, önreflexió, képzőművészet

SAJÁT KÁNON – Kettős könyvbemutató

Balázs Attila József Attila-díjas íróval, újságíróval, műfordítóval, szerkesztővel és Fenyvesi Ottó József Attila-díjas és a Magyar Érdemrend lovagkeresztjével kitüntetett költővel, íróval, szerkesztővel, képzőművésszel Bencsik Orsolya író, egyetemi adjunktus (Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar, Kulturális Örökség és Humán Információtudományi Tanszék) beszélget.

Balázs Attila: *A déli végekről (Regényes irodalomtörténet), Újvidék – Bp., Forum – Kortárs, 2024.*

„A vajdasági magyar irodalom történetének e játékos-konfabuláló újraírásában ismert, kevésbé ismert és fiktív nevek során át jutunk el a tegnapelőtti »jug. magy.« irodalomig, Gion Nándorig, Tolnai Ottóig, Sziveri Jánosig, Ladik Katalinig (etc), az Új »Sympó«-ig, az újvidéki Gurman kocsmáig – a szerző saját történetéig. – »Amikor e sorok írója még kisiskolás volt, akkori tanárnője beléje sulykolta, hogy a történelem egzakt tudomány, konkrét dátumok sora, nincs sok fecsegés, ehhez kell tartanunk magunkat. Amikor ez a diák nagyobbacska lett, döbbenetére azt kellett hallania a gimnáziumban, ráadásul a saját bőrén tapasztalnia feleltetések alkalmával, hogy a történelem tulajdonképpen: mese. Nem is história, mint mondák a régiek, nem is történet, amerre hajlunk mostanában a kifejezések részben árnyalódó, részben szétmázolódo használatát illetően, hanem egyszerűen mese. Mese, mese, mátká. A volt diák azóta a konkrétumok ballasztjának tetemes részétől szabadulva, suhogó szárnyakra kapva többet regél (dalol és kelepel) talán, mint kellene, miközben azért ama fránya dátumokról sem igyekszik – mint alant sorakozó mérföldkövekről – teljesen megfeledkezni. (Lévén mégiscsak ember, nem költöző madár, tudná különben, hol tart?)«

Fenyvesi Ottó: *Halott vajdaságiakat olvasva (Versek, átköltések, másolatok), Újvidék – Bp., Forum – Kortárs, 2024.*

Egy sajátos „holtak enciklopédiája” délvidéki írókról, költőkről, művészekről, akik 1918 és 2001 között a Vajdaságban éltek és alkottak. Ötvenöt délvidéki személy, ötvenöt sors. Közülük néhányan Magyarországról emigráltak Jugoszláviába, többen Jugoszláviából emigráltak Magyarországra és más országokba, sokan elpusztultak, eltűntek a második világháború vérzivatarában. Sok mindenben különböztek egymástól, de egyvalami közös volt bennük: hosszabb vagy rövidebb ideig a »borús, bús, lomha Bácskában«, a Délvidéken (a Vajdaságban) éltek.”

